

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ГЕОГРАФІЇ

У статті розкривається проблематика контролю навчальних досягнень учнів з географії (знань, умінь та навичок). Пропонується для молодих учителів узагальнена класифікація методів контролю, прийоми перевірки, форми контролю, види контролю навчальних досягнень учнів з географії.

Ключові слова: контроль знань, оцінювання з географії, методи контролю, форми контролю, види контролю.

N. Svir

FEATURES OF CONTROL OF PUPIL'S EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS IN GEOGRAPHY

In this article the problems of control of pupil's educational achievements in Geography (knowledge, abilities and skills) are open up. A summarizing classification of control methods, receptions of verification, control forms, types of control of pupil's educational achievements in Geography is offered for young teachers.

Keywords: control of knowledge, evaluation in Geography, control methods, control forms, types of control.

Вступ. Контроль є важливим чинником управління навчально-виховним процесом, одним із дієвих засобів підвищення ефективності пізнавальної діяльності. Контролюючий етап навчання включає перевірку, оцінку й облік та є основною складовою діагностування (об'єктивного визначення результатів навчання).

Вихідні передумови. Важливою психолого-педагогічною категорією контролю є оцінювання знань учнів, тобто шкільна оцінка. Уже на початку ХХ ст. вітчизняні та зарубіжні психологи проводили експериментальну роботу з проблем оцінки й оцінювання у навчальній і виробничій діяльності. Наприклад, російський психолог Б.Г. Ананьєв у 1933–1934 рр. проводив дослідження з психології педагогічної оцінки. За визначенням ученого, оцінку можна розглядати як орієнтуючу, що впливає на розумову роботу школяра, сприяє усвідомленню ним цієї роботи і розумінню власних знань, та як стимулюючу, що впливає на ефективно-вольову сферу через переживання, вчинки і відношення. Б.Г. Ананьєв стверджував, що відсутність оцінювання є найгіршою оцінкою, оскільки вона дезорієнтує учня і впливає на формування його самооцінки.

Серед українських методистів перевірки знань з географії велику увагу приділяли С.Г. Кобернік, В.П. Корнєєв, Л.І. Круглик, А.Й. Сиротенко, Б.О. Чернов, Е.Й. Шипович [1–6]. Зокрема Е.Й. Шипович вважав, що результатом перевірки знань, умінь та навичок учнів має бути об'єктивне, педагогічно обґрунтоване оцінювання, яке для учнів є не тільки оцінкою їхніх зусиль у навчанні, але й стимулом для подальшої систематичної роботи [6].

Формування цілей статті, постанова завдання. Оволодіння методикою перевірки знань та їх оцінювання є одним із найважливіших завдань учителя, що стало особливо актуальним останніми роками у зв'язку з оновленням навчальних програм та введенням 12-бальної системи оцінювання. Тому вчителю потрібно чітко розуміти структуру критеріїв оцінки учнівських досягнень, зміст та вимоги навчальних програм, принципи проведення оцінювання.

Метою даної статті є висвітлення особливостей контролю навчальних досягнень учнів (знань, умінь, навичок) з географії.

Виклад основного матеріалу. У другій половині ХХ ст. методисти-географи обґрунтували положення про необхідність урізноманітнювати методи перевірки знань, умінь і навичок учнів, розробили орієнтовну класифікацію методів контролю. Скільки б не пройшло часу, так і залишаються основними формами проведення оцінювання з географії усна та письмова перевірка навчальних досягнень учнів.

Перед молодими вчителями, які приходять до школи після закінчення вищих навчальних закладів, стоїть проблема, якими методами проводити перевірку знань учнів. Як показує досвід, учителі проводять фронтальне усне опитування, письмові контрольні роботи, у тому числі тестування. Проведені дослідження переконливо доводять, що усна форма перевірки знань не відповідає критеріям об'єктивності, надійності та валідності, а методика оцінювання є грубою, з малою розподільною здатністю. З позицій умов, які забезпечують об'єктивність, у разі усної форми контролю знань не може бути забезпечена ані об'єктивність процесу вимірювання, ані об'єктивність інтерпретації результатів вимірювання.

Одна й та сама особа по-різному оцінюється різними екзаменаторами. Навіть тоді, коли іспит приймає група досвідчених педагогів і середні оцінки є більш-менш об'єктивними та підпорядковуються об'єктивним закономірностям, індивідуальні оцінки різних екзаменаторів можуть коливатися від максимальної до мінімальної.

Усну форму контролю знань як педагогічний метод діагностики найбільш доцільно використовувати під час вимірювання знань, пов'язаних із мовним розвитком або навичками спілкування.

Письмовий метод, з точки зору критерію об'єктивності, зокрема уніфікації вимірювання, яка забезпечує більшу об'єктивність процесу вимірювання та обробки даних, дійсно дав позитивні результати. Але процес оцінювання фактично залишився таким, як і в разі усної форми контролю, а саме – далеким від об'єктивності у процесі інтерпретації результатів. Тому метод письмової перевірки знань також не відповідає критеріям надійності й валідності. Більш того, використання цього методу як у вигляді письмового оформлення фактично тих самих завдань, що використовуються у разі усної форми контролю, є не вдосконаленням методу вимірювання знань, а адміністративною боротьбою зі зловживаннями, прояви яких і є наслідком недосконалості методу вимірювання.

Форма письмового контролю знань як педагогічного методу може використовуватись під час вимірювання й оцінювання рівня когнітивного розвитку та навичок проблемно-орієнтованого мислення.

Пропонується узагальнена класифікація методів контролю, що склалася у педагогіці та методиці навчання географії:

Методи контролю:

1. Усний контроль – опитування (індивідуальне, фронтальне) по запитаннях, робота з підручником (читання, складання плану, робота з ілюстраціями), робота з наочними посібниками, контрольне читання карт, креслень технічної чи технологічної документації.

2. Письмовий контроль – твори, географічні диктанти, перекази, класні й домашні письмові завдання, письмові відповіді на запитання, розв’язання різних географічних задач, виконання вправ, креслення, тести успішності.

3. Практичний контроль – проведення дослідів, вимірювання, лабораторні та практичні роботи, географічні екскурсії.

4. Екзамени, заліки, колоквиуми.

Прийоми перевірки:

1. Індивідуальне опитування з географії.

2. Виконання завдань за контурними (бланковими) картами та індивідуальними картками-завданнями.

3. «Поточний» облік на уроках географії, де оцінюється уся робота учня.

4. Підсумковий облік, який найчастіше проводиться після вивчення великих тем або розділів.

5. Періодичний облік знань (у разі дидактичної необхідності).

6. Перевірка ведення робочих зошитів з географії.

Форми контролю:

1. Індивідуальний контроль (знань, умінь і навичок кожного окремого учня).

2. Фронтальний контроль (знань, умінь і навичок учнів усього класу).

3. Самоконтроль (власний контроль).

4. Взаємоконтроль (різновид – груповий взаємоконтроль) учнів.

Види контролю:

1. Попередній контроль (часто передую педагогічним експериментам).

2. Поточний контроль (у процесі вивчення географії).

3. Тематичний контроль (за певними темами навчальної програми з географії).

4. Підсумковий контроль (часто – на завершення педагогічних експериментів).

5. Заключний контроль (підсумкове оцінювання, Державна підсумкова атестація, зовнішнє незалежне тестування).

Застосування системного підходу до оцінювання методів контролю та їх класифікацій сьогодні – одне з основних завдань теорії та методики навчання географії.

Висновки. У загальноосвітніх навчальних закладах потрібно проводити як внутрішній контроль за успішністю навчальних досягнень учнів, так

і зовнішній, а забезпечення зворотного зв'язку між зовнішнім і внутрішнім контролем дасть змогу вдосконалити навчально-виховний процес з географії.

Рецензент – канд. геогр. наук, проф. О.О. Жемеров

Література:

1. *Кобернік С., Коваленко Р.* Проблема корекції та контролю знань з географії в умовах реформування шкільної географічної освіти // *Географія та основи економіки в школі.* – 2002. – № 4. – С. 12–16.
2. *Корнєєв В.П.* Дидактичні ігри в курсі загальної географії // *Географія та основи економіки в школі.* – 2002. – № 5. – С. 17–21.
3. *Оцінювання практичних робіт з географії у 5–10 класах загальноосвітніх шкіл за 12-бальною шкалою / В.П. Корнєєв, Г.О. Ковальчук, Л.Б. Паламарчук, Л.І. Круглик – Кам'янець-Подільський: Абетка НОВА, 2001. – 64 с.*
4. *Сиротенко А.Й.* Стандарти шкільної географічної освіти // *Краєзнавство. Географія. Туризм.* – 2001. – № 37. – С. 10–11.
5. *Чернов Б.О., Тубанова Р.Д.* Дидактичні умови підвищення якості знань учнів з курсу географії Української РСР // *Методика викладання біології, хімії, географії: Респ. метод. зб. – Рад. школа, 1991. – Вип. 8. – С. 5–22.*
6. *Шипович Є.Й.* Методика викладання географії. – К.: Вища школа, 1981. – 176 с.

УДК 372.891

П.С. Скавронський

ЗОШ № 11, м. Бердичів, Житомирська область

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТ ТЕРМІНУ ТА СТРУКТУРУ ПОНЯТТЯ «КАРТОЗНАВЧА КОМПЕТЕНЦІЯ»

У статті розкрито значення понять «компетентність», «компетенція», «компетентний» та їх співвідношення. Відзначена багатовекторність тлумачення цих понять в українській і зарубіжній науково-педагогічній літературі. Дано визначення поняття «картознавча компетенція» як складової частини функціональної структурної одиниці життєвої компетенції, розкрита його суть і структура. Зіставлені вирази «картознавчі знання, навички і вміння» і «картографічні знання, навички і вміння» щодо їх вживання у шкільному курсі географії на користь терміну «картознавчі знання, навички і вміння».

Ключові слова: компетенція, компетентність, картознавство, картографія, картознавча компетенція.

P. Skavronsky

TO THE QUESTION ABOUT MAINTENANCE OF TERM AND STRUCTURE OF CONCEPT «MAP-KNOWLEDGE COMPETENCE»

The value of concepts is exposed in the article «competence», «competent», and their correlation. It is indicated on great directions of interpretation of these concepts in Ukrainian and foreign to scientifically pedagogical to literature. Determination of concept is given «the maps-knowledge competence» as a constituent of functional vitality competence, his